

De biografie van verzetsstrijder Kees Chardon is een encyclopedisch werk, onmisbaar voor wie zich in het Nederlandse verzet verdiept.

NON-FICTIE • WILLEM BOUWMAN BEELD UIT BESPROKEN BOEK

Kees Chardon, held uit Delft

Kees Chardon uit Delft wilde allereerst de Joden helpen. Hij redde er honderden.

Aan het begin van de oorlog was Kees Chardon een veelbelovende jonge advocaat. Aan het eind van de oorlog was hij een uitgemergelde gevangene in een werkkamp in Duitsland. Het verhaal over de tussenliggende jaren is bij vlogen ontroerend, bloedstollend en tenenkrommend.

Om met iets tenenkrommends te beginnen. In het verzet stond Kees Chardon bekend als de 'Jodenspecialist'. Hij zette mensen onder zware druk om Joden in huis te nemen en bracht Joodse kinderen naar een onderduikadres. Chardon was er zo druk mee, dat hij steken liet vallen. Eens raakte hij een Joods kind kwijt. Hij kon zich nog herinneren dat hij het kind had weggebracht, maar niet meer waarheen en bij wie. 'Pijnlijk, want de moeder, die ergens in het land zat ondergedoken, had warme kleertjes gebreid voor het kind, met het oog op de naderende winter', schrijft Trudy van der Wees, de biograaf van Chardon.

Van der Wees kwam Chardon op een bijzondere manier op het spoor. Ze was redacteur bij *Delftsche Courant*. Er werd veel gebeld naar redactie, en de redacteur die het dichtst bij telefoon zat, nam op. Zo kreeg Van der Wees een mevrouw aan de lijn die een oproep wilde plaatsen in de krant. Ze zocht contact met Joden die in de oorlog door Chardon in veiligheid waren gebracht. Het kwijtgeraakte kind zou er een kunnen zijn.

Een beruchte villa

De vrouw aan de lijn was Margreet Chardon, het jongste kind in het gezin van Joseph Chardon en Marrië van Dobben. Zij hadden negen kinderen, van wie Kees Chardon (1919) de zesde was. Het gezin Chardon was gereformeerd. Vader Chardon verdiende zijn brood als advocaat, in het woonhuis aan de Spoorsingel 28 in Delft.

Op 18 januari werd Kees in het ouderlijk huis gearresteerd wegens hulp aan Joden, en afgevoerd naar het kantoor van de Sicherheitsdienst in Den Haag, Villa Windekind op Nieuwe Parklaan 76. Vanuit Villa Windekind joegen de Duitsers op Joden. Opgepakte Joden en hun helpers werden er verhoord. De villa was berucht om de ernstige mishandelingen die er plaatsvonden.

Hoe komt een gereformeerde advocatenzoon in de Jodenhulp terecht? Het gemakkelijke antwoord luidt dat gereformeerden vooraan stonden in het verzet, vooral de jongemannen onder hen. Dat antwoord voldoet niet helemaal. Het aandeel van de gereformeerden wordt gemakkelijk overdreven, en Jodenhulp was niet hun prioriteit. Het gereformeerde verzet kwam pas goed op gang toen de Jodenvervolgving al ver gevorderd was.

Misschien had Chardon een druppel Joods bloed in z'n aderen. Misschien had hij sympathie gekregen voor de Joden toen hij als student aan de Vrije Universiteit tussen hen in had gewoond. In elk geval kreeg hij als beginnend advocaat te maken met het onrecht dat de Joden werd aangedaan. Hij gaf hun gratis ondersteuning en verdedigde Joodse cliënten. Als zijn pleidooi niet hielp, zocht hij naar andere wegen om te helpen. Dan was de stap naar het verzet al gauw gezet.

De familie Chardon, met Kees zittend derde van rechts.

In Delft, de woonplaats van Chardon, was het verzet al vroeg op gang gekomen. De kern werd gevormd door studenten en enkele hoogleraren van de Technische Hogeschool en een groepje gereformeerde jongemannen rond Aad van Rijs, ouderling en catechiseermeester in de Gereformeerde Kerk van Delft. Bij die laatste sloot Chardon zich aan.

Het gevaarlijkste wat een verzetsstrijder kon doen, was Joden helpen. De meesten begonnen er niet aan, omdat ze vrouw en kinderen niet in gevaar wilden brengen. Kees Chardon was vrij-

Kees Chardon getuigde van zijn geloof in God, tot hij eind april 1945 van ziekte en ontbering stierf.

gezel, doortastend en zeer gemotiveerd. Hij richtte al zijn aandacht op de Jodenhulp. Een medestrijder hoorde hem zeggen: 'Mensen, eerst de Joden, zij zijn in levensgevaar; de anderen zijn niet in levensgevaar.' Chardon deinsde nergens voor terug. Hij ging door roeien en ruiten om onderduikadressen te regelen. Hij was fanatiek en zo nodig hondsbrutaal, meent Van der Wees, zijn biograaf.

Gedeserteerde SS'er

Van der Wees beschrijft het leven van Chardon zorgvuldig en gedetailleerd, vooral de oorlogsjaren. Maar zij doet meer. Zij schenkt minutieuze aandacht aan de kringen waarin Chardon

zich bewoog. Het gereformeerde leven van voor de oorlog, de Gereformeerde Kerk in Delft, het verzet in Delft en in Zuid-Holland: het komt allemaal ter sprake.

Van der Wees biedt meer dan de titel belooft: *Kees Chardon. Boegbeeld van het Delftse verzet*. Het boek bevat vele minibiografietjes van de mensen die een rol in Chardons leven speelden, zoals Wim van Herwaarden, de gedeserteerde SS'er voor wie Chardon een schuilplek vond in Scheveningen. Wim van Herwaarden zou na zijn arrestatie Chardon verraden. Zo'n veelzijdige aanpak brengt mee dat er veel personen en veel feiten de revue passeren. Het personenregister telt wel vierhonderd namen, gemiddeld staan er twee nieuwe namen op elke pagina.

Soms is die veelheid inzichtgevend. Zo was het einde van de tientallen verzetsstrijders die voorbijkomen, vaak hetzelfde: ze werden verraden, opgepakt en gefusilleerd of naar het concentratiekamp gestuurd. Klaas van Houten, een zwager van Chardon, was een van de weinigen die ongedaerd het einde van de oorlog haalden. Van Houten werkte nauw samen met Chardon. Hij bood 178 Joden onderduik. Bij andere namen en feiten is de draad die hen met Chardon verbindt, minder duidelijk. Van der Wees vermeldt veel, ze houdt van het detail, en wat ze vermeldt, is steeds het weten waard. Maar niet altijd slaagt ze erin van al die feiten een samenhangend verhaal te maken. Het lezen vraagt soms nauwlettende aandacht.

Het ergste

Er staat tegenover dat ze een heldere schrijfstijl heeft en uitvoerig literatuur- en archiefonderzoek heeft gedaan. *Kees Chardon. Boegbeeld van het Delftse verzet* is een encyclopedisch werk,

onmisbaar voor wie zich in het Nederlandse verzet verdiept.

Hoeveel Joden Chardon heeft geholpen, is niet precies te zeggen. Honderden, denkt Van der Wees. Na zijn arrestatie verbleef hij in gevangnissen en concentratiekampen, tot hij in het voorjaar van 1945 in Wöbbelin terecht kwam, een buitenkamp van concentratiekamp Neuengamme. Wöbbelin was het ergste van wat Chardon zou meemaken. De gevangenen aten mensenvlees om in leven te blijven. Chardon deelde zijn voedsel met anderen, al woog hij nog geen veertig kilo meer. Hij getuigde van zijn geloof in God, tot hij eind april 1945 van ziekte en ontbering stierf. Van der Wees verdient alle lof dat ze deze held onder de aandacht heeft gebracht. ■

Kees Chardon. Boegbeeld van het Delftse verzet

TRUDY VAN DER WEES. UITG. WBBOOKS, ZWOLLE 2025. 240 BLZ. € 29,95